

Erciyes Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara İçme Durumunun 1985 – 2005 Yılları Arasındaki Değişimi

Change of Smoking Prevalence among Erciyes University Students between 1985 – 2005

Mualla Aykut

Prof., Ph.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
maykut@erciyes.edu.tr

Osman Günay

Prof., M.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
gunayos@erciyes.edu.tr

Yusuf Öztürk

Prof., M.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
yusufoz@erciyes.edu.tr

Rıza Çıtıl

M.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
rcitil@erciyes.edu.tr

Fatma Akpınar

M.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
akpinarf@erciyes.edu.tr

Arda Borlu

M.D.
Department of Public Health
Erciyes University Medical Faculty
ardab@erciyes.edu.tr

*This study was presented at IXth National Public Health Congress,
28 September - 01 October 2005, Ankara, Turkey.*

Submitted : June 09, 2008
Revised : September 11, 2008
Accepted : March 17, 2009

Corresponding Author:

Prof. Dr. Mualla Aykut
Department of Public Health
Faculty of Medicine University of Erciyes
Kayseri, Turkey

Telephone: +90- 424 237 00 00-4651
E- mail: maykut@erciyes.edu.tr

Özet

Amaç: Erciyes Üniversitesi'ne bağlı çeşitli fakültelerde okuyan öğrencilerin sigara içme durumunu ve 1985 – 2005 yılları arasında sigara içme prevalansındaki değişimi incelemek.

Materyal ve Metot: Erciyes Üniversitesi'ne bağlı Tıp, Mühendislik ve İlahiyat fakültelerinde 1985 ve 2005 yıllarında iki ayrı kesitsel çalışma yapıldı. 1985 yılında 1050, 2005 yılında 1200 öğrenci örnekleme alındı. Örnekleme alınan öğrenciler araştırmacılar tarafından sınıflarında ziyaret edilerek, öğrencilerin kendileri tarafından doldurulan bir anket formu uygulandı. 1985 yılında 900 (%85,7), 2005 yılında 1049 (%87,4) öğrenci çalışmaya dahil edildi. Sigara içme durumundaki değişim incelenirken, 2005 yılı verileri yaş ve cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılı verilerine göre standardize edildi. Verilerin istatistiksel analizinde "ki kare" ve unpaired "t testi" kullanıldı.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan fakültelerde sigara içme prevalansı 1985 yılında %29,8 iken, 2005 yılında %16,7 olarak bulundu. Sigara içme oranının, Tıp Fakültesi'nde %25,9'dan %17,7'ye, Mühendislik Fakültesi'nde %36,0'dan %22,4'e, İlahiyat Fakültesi'nde ise %27,7'den %9,9'a, erkek öğrencilerde %33,9'dan %25,6'ya, kız öğrencilerde %12,2'den %5,1'e düştüğü saptandı. Veriler yaş ve cinsiyet dağılımı açısından standardize edildikten sonra da, bütün fakültelerde sigara içme oranlarındaki azalma önemli bulundu. Her iki çalışmada da, Tıp Fakültesi öğrencileri arasında sigara içme prevalansı diğer fakültelerden daha düşük bulundu.

Sonuç: Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigara içme prevalansı Mühendislik ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden daha düşüktür. Araştırma kapsamına alınan bütün fakültelerde, 1985 – 2005 yılları arasında sigara içme prevalansı önemli ölçüde azalmıştır. Bu azalma, yaş ve cinsiyet dağılımındaki değişimden bağımsızdır.

Anahtar Kelimeler: **Sigara içme; Yaygınlık Çalışmaları.**

Abstract

Aim: To establish smoking prevalence among the students of Erciyes University and smoking trends between the years of 1985 – 2005.

Material and Methods: Two cross-sectional studies were performed at the Medical, Engineering and Theology Faculty of Erciyes University in 1985 and 2005. A total of 1050 students in 1985 and 1200 students in 2005 were selected. The students were visited in their classrooms and a self-administered questionnaire was conducted. A total of 900 students (85.7%) in 1985 and 1049 students (87.4%) in 2005 were included in the study. Chi square test and unpaired t test were used for statistical analysis.

Results: Smoking prevalence was 29.8% in 1985, whereas 16.7% in 2005. It was determined that smoking prevalence decreased from 25.9% to 17.7% in the medical faculty, from 36.0% to 22.4% in the engineering faculty and from 27.7% to 9.9% in the theology faculty. Smoking prevalence decreased from 33.9% to 25.6% among the males and from 12.2% to 5.1% among the females. Smoking prevalence was higher in the engineering faculty than the other faculties in both studies.

Conclusion: It was concluded that the students of engineering faculty smoke more prevalently than the medical and theology students. Smoking prevalences had decreased significantly between the years of 1985 and 2005 in all faculties.

Key Words: **Prevalence Studies; Smoking.**

Giriş

Sigara kullanımı, dünya genelinde önlenemez ölüm nedenlerinin başında yer alır (1). Sigaraya karşı etkili önlemleri almayı başaran ülkelerde sigara kullanma oranları ve kişi başına tütün tüketimi düşmeye başlamıştır (2). Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda, tütün tüketimindeki artış devam etmektedir (1,3).

Sigaraya başlama yaşı toplumdaki değişimle birlikte, sigara içenlerin çoğunluğunun adolesan dönemde sigaraya başladığı görülmektedir (4–6). Üniversite öğrenimi ile birlikte, öğrenci üzerindeki okul ve aile kontrolü büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır. Para harcama konusunda da üniversite öğrencileri lise öğrencilerine göre daha özgürdür. Bu faktörler, üniversite öğrencilerinin sigaraya başlamasını kolaylaştırabilir.

Birçok araştırma, sigaraya başlama konusunda, sigara içen arkadaşların etkisinin aile bireylerinden daha önemli olduğunu göstermektedir (7). Üniversite gibi, arkadaşlıkların çok önemli olduğu bir ortamda, sigara içmemenin kabul gören bir davranış biçimi olması, sigaraya başlama eğiliminde olan öğrencilerin de bundan vazgeçmesini ve sigara içmekte olanların sigarayı terk etmesini kolaylaştırabilir.

Gençlerin sigaraya başlamasını önlemek, sigara içenlerin bırakmasını kolaylaştırmak ve sigara içenlerin başkalarına zarar vermesini önlemek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de de 1996 yılında 4207 sayılı “Tütün ve Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesi Hakkındaki Kanun” kabul edilmiştir (8). Bu kanun, kapalı ortamlarda sigara içilmesini sınırlamış, sigara reklamlarını ve çocuklara sigara satışını yasaklamıştır. Ancak şu ana kadar bu kanunun yeterince uygulandığını söylemek mümkün değildir. Buna rağmen, günümüzde Ulusal Tütün Kontrol Programı ile ülkemizde sadece kapalı alanlarda değil, açık alanlarda da sigara kullanımını kısıtlayan yasal düzenlemeler ve özellikle gençlerde sigara kullanımının azaltılması ile ilgili çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda 3 Ocak 2008 tarihinde 4207 sayılı kanunda değişiklik yapılarak kapsamının genişletilmesiyle 5727 sayılı “Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir (9).

Bu araştırma Erciyes Üniversitesi’nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrenciler arasında sigara içme prevalansını ve bu fakültelerde 1985 – 2005 yılları arasındaki 20 yıllık sürede sigara içme prevalansındaki değişimi incelemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu’nun onayı ve Erciyes Üniversitesi Rektörlüğü’nün izni ile yapılmıştır.

Araştırma Erciyes Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapıldı. Erciyes Üniversitesi bir Orta Anadolu kenti olan Kayseri’dedir. Araştırma, 1985 ve 2005 yıllarında iki ayrı kesitsel çalışma biçiminde uygulandı. Erciyes Üniversitesi’ne bağlı Tıp, Mühendislik ve İlahiyat fakültelerinde 1984–1985 eğitim döneminde okumakta olan 4200 öğrenciden 1050’si ve 2004–2005 eğitim döneminde okumakta olan 4550 öğrenciden 1200’ü seçildi. Her iki çalışmada, fakültelerdeki öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak, her fakülteden örnekleme alınması gereken öğrenci hesaplandı. Sınıf listelerinden yararlanılarak, sistematik örnekleme yöntemiyle, çalışmaya alınacak öğrenciler belirlendi.

Örnekleme alınan öğrenciler araştırmacılar tarafından sınıflarında ziyaret edildi. Öğrencilerin kişisel özellikleri ve sigara içme durumu ile ilgili 48 soru içeren ve araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu öğrencilere dağıtıldı ve öğrenciler tarafından doldurulduktan sonra geri toplandı. Bir hafta arayla yapılan iki ziyarete rağmen sınıfta bulunamayan, anketi cevaplamak istemeyen ve verdiği cevaplar yetersiz bulunan öğrenciler değerlendirmeye alınmadı. Birinci çalışmada, 130 öğrenci bulunamadı, 20 öğrencinin cevapları yetersiz olduğu için değerlendirmeye alınmadı. Bu sayılar ikinci çalışmada sırasıyla, 136 ve 15 idi. Böylece, 1985 yılında 900, 2005 yılında ise 1049 öğrenci ile ilgili veriler değerlendirildi. Araştırmaya katılım oranları 1985’te %85,7, 2005’te ise %87,4 idi.

Sigara içme durumu değerlendirilirken, öğrencilerin kendi ifadeleri doğru kabul edildi. Sigaraya başlama yaşı incelenirken, halen sigara içmekte olan ve daha önce içip bırakan öğrenciler; günde içilen sigara sayısı incelenirken, halen sigara içmekte olan öğrenciler değerlendirilmeye alındı. 1985 yılında yapılan çalışmanın bulguları daha önce yayınlandı (4). Bu makalede ise 20 yıllık süredeki değişim incelendi.

Verilerin istatistiksel analizi için ki kare testi ve unpaired t testi kullanıldı. Yirmi yıllık sürede öğrencilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı önemli ölçüde değiştiği için, sigara içme oranlarındaki değişim incelenirken, 2005 yılı çalışmasının verileri yaş ve cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılındaki verilere göre standardize edildi. 1985 yılı

verileri hem 2005 yılına ait gerçek verilerle hem de yaş ve cinsiyet dağılımı açısından standartlaştırılmış verilerle karşılaştırıldı. $P < 0.05$ değerleri anlamlı kabul edildi. Aritmetik ortalamalar standart sapmaları ile birlikte gösterildi.

Bulgular

Her iki kesitsel çalışmaya alınan öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özellikleri Tablo I'de gösterilmiştir. Tablo I'de görüldüğü gibi, 20 yıl içerisinde öğrencilerin çeşitli özelliklerinde önemli değişiklikler olmuştur. Kız öğrencilerin oranı %19,1'den %43,3'e yükselmiştir. Kız öğrencilerin oranı; Tıp Fakültesi'nde %30,2'den %40,3'e,

Mühendislik Fakültesi'nde %13,5'ten %18,6'ya, İlahiyat Fakültesi'nde ise %10,7'den %71'e yükselmiştir. Araştırma kapsamına alınan fakültelerde, 20 yaşın üstündekilerin oranı %66'dan %91,9'a yükselmiştir. Tıp Fakültesi'nde okuma süresinin daha uzun olması nedeniyle, her iki çalışmada da, Tıp Fakültesi'nde 20 ve üzeri yaş grubundakilerin oranı Mühendislik ve İlahiyat fakültelerinden daha yüksektir. İl merkezlerinden gelen öğrencilerin oranı 1985 yılında %54,6 iken, bu oran 2005 yılında %65,8'e yükselmiştir. Aynı dönemde, öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeylerinde de önemli ölçüde yükselme olmuştur.

Tablo I. 1985 ve 2005 Yıllarında Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Çeşitli Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler		1985 (n = 900)		2005 (n = 1049)		X^2	p
		Sayı	%	Sayı	%		
Cinsiyet	Erkek	728	80,9	594	56,7	130,689	<0,001
	Kız	172	19,1	455	43,3		
Yaş	20'nin altı	306	34,0	85	8,1	202,575	<0,001
	20 ve üzeri	594	66,0	964	91,9		
Geldiği yer	İl merkezi	491	54,6	690	65,8	25,545	<0,001
	İl merkezi dışı	409	45,4	359	34,2		
Kaldığı yer	Ailesinin yanı	196	21,8	326	31,1	39,521	<0,001
	Yurt	181	20,1	248	23,6		
	Evde yalnız	51	5,7	32	3,0		
	Evde arkadaşları ile	430	47,8	416	39,7		
	Akraba yanında	42	4,6	27	2,6		
Baba eğitimi	İlkokulu bitirmemiş	90	10,0	46	4,4	231,174	<0,001
	İlkokul	484	53,8	262	25,0		
	Ortaokul ve üzeri	326	36,2	741	70,6		
Anne eğitimi	İlkokulu bitirmemiş	307	34,1	220	21,0	146,710	<0,001
	İlkokul	461	51,2	421	40,1		
	Ortaokul ve üzeri	132	14,7	408	38,9		

Tablo II'de görüldüğü gibi, araştırma kapsamına alınan fakültelerde, 20 yıl içerisinde, sigara içme oranı %29,8'den %16,7'ye düşmüştür. Sigara içme oranlarındaki azalma Tıp Fakültesi'nde %8,2, Mühendislik Fakültesi'nde %13,6 ve İlahiyat Fakültesi'nde %17,8'dir. En belirgin düşme İlahiyat Fakültesi'ndedir. Gerek 1985 yılında ve gerekse 2005 yılında, sigara içme oranları Mühendislik Fakültesi'nde en yüksektir. Ancak, araştırma süresi

içerisinde, 20 yaşın üstündeki öğrencilerin ve kız öğrencilerin oranı önemli ölçüde artmıştır. Bu nedenle, 2005 yılı verileri yaş ve cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılı verilerine göre standardize edilmiştir. Standartlaştırılmış verilere göre, 2005 yılında sigara içenlerin oranı %19,5, içip bırakanların oranı %12 bulunmuş olup, sigara içme oranında en az düşme İlahiyat Fakültesi'nde, en belirgin düşme ise Mühendislik Fakültesi'ndedir.

Tablo II. 1985 – 2005 Yılları Arasında Fakültelere Göre Sigara İçme Durumundaki Değişim

Fakülteler	Sigara İçme Durumu	1985		2005		% *	X ²	p
		Sayı	%	Sayı	%			
Tıp	İçiyor	89	25,9	65	17,7	16,6	7,89	<0,05
	İçip Bırakmış	27	7,8	40	10,9	12,5	11,54**	<0,01**
	Hiç içmemiş	228	66,3	262	71,4	70,7		
	Toplam	344	100,0	367	100,0	100,0		
Mühendislik	İçiyor	109	36,0	76	22,4	20,1	18,46	<0,001
	İçip Bırakmış	13	4,3	33	9,7	10,3	24,89**	<0,001**
	Hiç içmemiş	181	59,7	230	67,9	69,6		
	Toplam	303	100,0	339	100,0	100,0		
İlahiyat	İçiyor	70	27,7	34	9,9	22,2	32,70	<0,001
	İçip Bırakmış	16	6,3	20	5,8	13,2	8,41**	<0,05**
	Hiç içmemiş	167	66,0	289	84,3	64,6		
	Toplam	253	100,0	343	100,0	100,0		
Toplam	İçiyor	268	29,8	175	16,7	19,5	48,57	<0,001
	İçip bırakmış	56	6,2	93	8,9	12,0	39,74**	<0,001**
	Hiç içmemiş	576	64,0	781	74,4	68,5		
	Genel Toplam	900	100,0	1049	100,0	100,0		

*Yaş ve Cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılı verilerine göre standartlaştırılmış değerler;

**1985 yılı verileri ile 2005 yılına ait yaş ve cinsiyet açısından standartlaştırılmış verilerin karşılaştırılması.

Tablo III. 1985 – 2005 Yılları Arasında Cinsiyete Göre Sigara İçme Durumundaki Değişim

Cinsiyet	Sigara İçme Durumu	1985		2005		X ²	p
		Sayı	%	Sayı	%		
Erkek	İçiyor	247	33,9	152	25,6	20,943	<0,001
	İçip Bırakmış	51	7,0	79	13,3		
	Hiç içmemiş	430	59,1	363	61,1		
	Toplam	728	100,0	594	100,0		
Kız	İçiyor	21	12,2	23	5,1	9,742	<0,01
	İçip Bırakmış	5	2,9	14	3,1		
	Hiç içmemiş	146	84,9	418	91,8		
	Toplam	172	100,0	455	100,0		
Toplam	İçiyor	268	29,8	175	16,7	48,574	<0,001
	İçip bırakmış	56	6,2	93	8,9		
	Hiç içmemiş	576	64,0	781	74,4		
	Genel Toplam	900	100,0	1049	100,0		

Tablo III'te görüldüğü gibi, erkek öğrencilerde sigara içme oranı %33,9'dan %25,6'ya, kız öğrencilerde ise %12,2'den %5,1'e düşmüştür.

Öğrencilerin aile bireylerinin sigara içme durumları da incelenmiştir. 1985 yılında, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %67,3'ü aile bireylerinden en az bir kişinin

sigara içmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu oran 2005 yılında %55,1'e düşmüştür ($X^2 = 30,402$; $P < 0,001$).

Sigarayı bırakmayı düşünen öğrencilerin oranı, 1985 yılında %69; 2005 yılında ise %65,1 bulunmuştur. Sigarayı bırakma düşüncesi açısından bu süre içerisinde önemli bir değişiklik olmamıştır ($X^2 = 0,729$; $P > 0,05$).

Tablo IV. Araştırma yıllarına göre öğrencilerin sigaraya başlama yaşı ve günde içilen sigara sayısı.

Özellikler	1985		2005		t	p
	n	X ± SS	n	X ± SS		
Sigaraya başlama yaşı (yıl)	324	16,9 ± 2,9	268	16,8 ± 3,1	0,40	>0,05
İçilen sigara sayısı (adet/gün)	268	15,8 ± 9,6	175	15,3 ± 9,8	0,53	>0,05

Tablo IV'te görüldüğü gibi, araştırmanın yapıldığı dönemlerde sigara içmekte olan ve daha önce içip bırakmış olan öğrencilerin sigaraya başlama yaşları açısından, 20 yıllık süre içinde bir değişiklik olmamıştır. Her iki çalışmada sigaraya başlama yaşı ortalaması 17 dolayındadır. Benzer şekilde, halen sigara içmekte olan öğrencilerin günde içtikleri sigara sayısı açısından da bir değişiklik saptanmamıştır.

Tartışma

Tablo II'de görüldüğü gibi, araştırma kapsamına alınan fakültelerde sigara içme oranı 1985 yılında %29,8 iken, bu oran 2005 yılında %16,7'ye düşmüş, sigarayı bırakmış olanların oranı ise, %6,2'den %8,9'a yükselmiştir. Araştırma kapsamına alınan fakültelerde, yirmi yıllık sürede, kız öğrencilerin oranı ve 20 yaşın üstündeki öğrencilerin oranı önemli ölçüde artmıştır. Yaş ve cinsiyet, sigara içme oranlarını büyük ölçüde etkileyebilecek faktörler olduğu için, 2005 yılı verileri, yaş ve cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılı verilerine göre standardize edilmiştir. Standardize edilmiş verilere göre; halen sigara içmekte olanların oranı %19,5, içip bırakmış olanların oranı ise %12 olarak bulunmuştur. Standartlaştırma yapılmadan ve yapıldıktan sonra elde edilen veriler 1985 yılı verileri ile karşılaştırıldığında, her iki durumda da, bütün fakültelerde sigara içme oranının önemli ölçüde azaldığı, içip bırakma oranlarının ise arttığı saptanmıştır. Bu veriler, sigara kullanma durumundaki değişimin, yaş ve cinsiyet dağılımındaki değişimden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Tablo III'te görüldüğü gibi, erkek öğrencilerde sigara içme oranı %33,9'dan %25,6'ya, kız öğrencilerde ise %12,2'den %5,1'e inmiştir. Her iki çalışmada da, erkek öğrenciler arasındaki sigara içme oranı kız öğrencilerden fazladır. Türkiye'nin değişik üniversitelerinde yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde; erkek öğrencilerin sigara içme oranlarının %32,8 ile %65,0 arasında, kız öğrencilerin ise %12,2 ile %41,1 arasında bulunduğu görülmektedir (14). Bizim çalışmamızda ise, Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin 2005 yılındaki sigara içme oranları hem erkeklerde hem de kızlarda bu oranlardan daha düşüktür.

Türkiye'de 1996 yılında kabul edilen 4207 sayılı kanunla, tütün mamullerinin satışı ve kapalı mekanlarda kullanılmasına sınırlamalar getirilmiş ve tütün mamullerinin reklamı yasaklanmıştır (8). Ayrıca, tütün mamullerinin kullanımının önlenmesine yönelik çalışmalara hız verilmiştir. Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin aile bireylerinde sigara kullanma oranının azalmasında bu çalışmaların etkisi olabilir.

Çeşitli ülkelerde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda, birbirinden çok farklı sigara içme prevalansı değerleri bulunmaktadır. Sigara içme sıklığının değişimi konusunda da ülkeler, bölgeler ve toplum grupları arasında çeşitli farklılıklar vardır. Genel olarak, sigara içme sıklığının gelişmiş ülkelerde azaldığı, gelişmekte olan ülkelerde ise artmaya devam ettiği bilinmektedir (3, 4, 7, 11-15).

Türkiye’de üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar da bu konuda farklı sonuçlar vermektedir. Türkiye’de yılları son yıllarda tütün tüketiminin önemli ölçüde arttığını gösteren bulgular vardır (16). Kocaeli Üniversitesi’nde 1990 ve 2003 yıllarında yapılan araştırmalar, üniversite öğrencilerinde sigara kullanım sıklığının önemli ölçüde arttığını göstermiştir (17, 18). Slovakya’da Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, sigara içme sıklığının 1995–2004 yılları arasında erkeklerde %11,1’den %21,8’e, kızlarda ise %5,2’den %12,3’e yükseldiği belirlenmiştir (19).

Gerek sigara kullanma sıklığı ve gerekse sigara kullanımındaki değişim biçimi açısından, ülkeler, bölgeler ve toplum grupları arasında böylesine farklı sonuçların bulunması, toplumlar arasındaki farklılıkların yanısıra, çalışmalarda kullanılan yöntem farklılıklarına da bağlı olabilir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD), 1974’ten 1991’e kadar süren bir araştırmada, 1980’den sonra geç adolesan dönemindeki gençlerde sigara içme prevalansının hızla azalmakta olduğu belirtilmiştir (20). Wechsler ve arkadaşları (11), ABD’de 1993 ve 1997 yılları arasında üniversite öğrencileri arasında sigara içme prevalansında %28 artış olduğunu bildirmişlerdir. Yine ABD’de, 1991 – 2005 yılları arasında, iki yıl aralıklarla tekrarlanan ve ulusal düzeyde lise öğrencilerini temsil eden kesitsel çalışmalar, 1990’lı yılların başında sigara kullanımının arttığını, 1999 yılından sonra düşmeye başladığını ortaya koymuştur (21). Bu çalışmalara göre; sigara içme prevalansı, 1991 yılında %27,5 iken, 1997 yılında %36,4’e yükselmiş, 1999 yılına kadar bu düzeyde seyretmiş ve daha sonra azalarak, 2005 yılında %23’e düşmüştür. Bizim çalışmamızda 20 yıl arayla yapılan iki kesitsel çalışmanın verileri karşılaştırıldığı için, bu süre içindeki değişimin nasıl bir yol izlediğini bilmek ve 1996 yılında kabul edilen yasanın etkisini kesin olarak söylemek mümkün değildir.

Tablo II’de görüldüğü gibi, sigara içme oranları; Tıp Fakültesi’nde %25,9’dan %17,7’ye, Mühendislik Fakültesi’nde %36’dan %22,4’e, İlahiyat Fakültesi’nde ise %27,7 den %9,9’a düşmüştür. Gerek 1985 çalışmasında ve gerekse 2005 çalışmasında, Mühendislik Fakültesi öğrencilerinde sigara içme oranı, Tıp ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden daha yüksektir. Yirmi yıllık sürede en belirgin azalma İlahiyat Fakültesi’nde olmuştur. Öyle ki, 1985 yılında, bu üç fakülte içerisinde en düşük sigara içme oranı Tıp Fakültesi’nde iken, 2005 yılında, İlahiyat Fakültesi’ndeki oran Tıp Fakültesi’nden daha düşük bulunmuştur. Ancak, 2005 yılı verileri, yaş ve

cinsiyet dağılımı açısından 1985 yılı verilerine göre standartlaştırıldıktan sonra, İlahiyat Fakültesi’ndeki farkın azaldığı, en büyük değişimin Mühendislik Fakültesi’nde olduğu görülmektedir. Standartlaştırılmış verilere göre İlahiyat Fakültesi’nde sigara içme oranı diğer fakültelerden daha yüksek olup, Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigara içme oranları en düşük düzeydedir. Bu durumun nedeni, İlahiyat Fakültesi’nde 2005 yılında kız öğrenci oranının 1985 yılına göre büyük ölçüde değişmiş olmasıdır. Yani, İlahiyat Fakültesi’nde sigara içme oranının çok azalmış gibi görülmesinin nedeni, sigara kullanımındaki gerçek azalmanın yanısıra, kız öğrenci oranının çok artmış olmasıdır.

Lübnan’da yapılan bir çalışmada, sigara içme prevalansı açısından, öğrencilerin devam ettiği fakülteler arasında önemli farklılıklar bulunmuş olup, en düşük sigara içme oranı sağlık bilimleri öğrencilerinde (%8,7) bulunmuştur (13). Japonya’da, fen bilimlerindeki öğrencilerde sigara içme oranı (%11,5), sosyal bilimlerdeki öğrencilere (%13,1) göre anlamlı şekilde daha düşük bulunmuş olup, bu durum fen bilimlerindeki öğrencilerde sağlık bilincinin daha yüksek olmasına bağlanmıştır (22). Eskişehir’de yapılan bir çalışmada, en yüksek sigara içme oranı %60,9 ile Güzel Sanatlar Fakültesi, en düşük oran ise %33,9 ile Tıp Fakültesi öğrencilerinde bulunmuştur (23).

Stephoe ve arkadaşları (24), Avrupa’daki 13 ülkede üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada, 1990 – 2000 yılları arasında sigara içme prevalansının erkeklerde %30’dan %35’e, kızlarda %28’den %33’e yükseldiğini bulmuşlardır. Erkeklerde, İngiltere, Hollanda ve Polonya’da; kızlarda İngiltere ve İzlanda’da sigara içme prevalansı azalmış, diğer ülkelerde ise artmıştır. Amerika’da 116 farklı kolejde yapılan çalışmada ise sigara içme prevalansı 1993’te erkek ve kız öğrencilerde %22,3 iken, 1997’de erkek öğrencilerde %27,5’e, kız öğrencilerde %29,2’ye yükselmiştir (14).

Lübnan’da yapılan bir çalışmada; diğer çalışmaların çoğunda olduğu gibi, erkek öğrencilerde sigara içme oranı (%36,8), kız öğrencilere göre (%14,8) daha fazla bulunmuştur. Sigara içme oranındaki cinsiyet farklılığı sosyal norm ve davranışlara bağlanmış olup; kızların saygıdan ve sosyal cesaretsizlikten dolayı, erkeklerin yanında sigara içmekten çekinebileceği belirtilmiştir. Kız öğrenciler arasında sigara içme oranı Lübnan’da, diğer Arap ülkelerine göre daha fazla bulunmuş olup; Suriye’de %6,6, Suudi Arabistan’da %9 ve Yemen’de %15,5’tir (13). Bu durum sosyal liberalizasyon farklılığına

bağlanabilir. Sigara içmenin bazı ülkelerde kadınlar için uygun olmayan bir davranış olarak kabul edilmesi bir kültürel etken olup, bu durum üniversitede okuyan kız öğrencilerde sigara içme oranının düşük olmasına neden olmuş olabilir (25). Bu kültürel nedenlerden dolayı, bazı ülkelerde sigara içen kız öğrencilerin bir kısmı araştırma sırasında sigara içtiğini söylememiş de olabilir.

Araştırmamızda, sigarayı bırakmayı düşünen öğrencilerin oranı 1985 yılında %69, 2005 yılında ise %65,1 bulunmuştur. Sigarayı bırakma düşüncesi açısından bu süre içerisinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Öksüz ve arkadaşlarının (15), Başkent Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmada, katılımcıların %49,4'ü şu an aktif olarak sigara içtiklerini, aktif sigara içenlerin %51,3'ü ise sigarayı bırakmayı düşündüğünü belirtmiştir. Saatçi ve arkadaşlarının (7), Adana'da Mühendislik ve Ziraat Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde yaptıkları çalışmada, sigara içme prevalansı %21,4 bulunmuş olup, öğrencilerin büyük çoğunluğu (%89,1) gelecek beş yılda sigarayı bırakma düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. 2002 – 2003 yıllarında yapılan, Florida Yıllık Kolej Tütün Araştırması'nda, öğrencilerin %30'unun sigara içtiği, sigara içenlerin %61'inin ise bırakma niyetinde olmadıkları bulunmuştur (20).

Araştırma kapsamına alınan öğrenciler arasında; aile bireylerinden en az bir kişinin sigara içmekte olduğunu ifade edenler 1985 yılında %67,3 iken, bu oran 2005 yılında anlamlı bir şekilde %55,1'e düşmüştür. Bu verilere göre; hem öğrencilerde hem de aile bireylerinde sigara içme sıklığının yirmi yıllık sürede anlamlı şekilde azaldığını söylemek mümkündür.

Tablo IV'te görüldüğü gibi, araştırma grubundaki sigara içen ve içip bırakmış olan öğrencilerin sigaraya başlama yaşı ortalaması, 1985 yılında $16,9 \pm 2,9$; 2005 yılında $16,8 \pm 3,1$, halen sigara içmekte olan öğrencilerin günde içtiği sigara sayısı ortalaması ise 1985 yılında $15,8 \pm 9,6$; 2005 yılında $15,3 \pm 9,8$ olarak bulunmuştur. Sigaraya başlama yaşı ve günde içilen sigara sayısı açısından, 1985 ve 2005 yılları arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak; Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde sigara içme prevalansının birbirinden farklı olduğu, fakat araştırma kapsamına alınan bütün fakültelerde 1985 – 2005 yılları arasında sigara içme prevalansının her iki cinsten de önemli ölçüde azaldığı saptanmıştır. Aynı zamanda sigara içip bırakanların oranı anlamlı şekilde artmıştır. Sigara içme durumundaki bu değişim, yaş ve

cinsiyet dağılımındaki değişimden bağımsızdır. Araştırma grubunda, sigaraya başlama yaşında ve günlük içilen sigara sayısında 20 yıl içinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Üniversite öğrencilerinde sigara içme prevalansının azalmakta olması sevindirici olup, bunun devamının sağlanması için gereken tedbirler alınmalıdır. Sigara içme sıklığının yüksek olduğu fakültelerde buna neden olabilecek faktörler belirlenerek, çözüm bulunmalıdır.

Kaynaklar

1. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, The MPOWER package. World Health Organization, 2008.
2. Hanrahan JP, Sherman CB, Bresnitz EA, Emmons KM, Mannino DM. Cigarette smoking and health. *Am J Respir Crit Care Med* 1996; 153: 861–865.
3. Şenol Y, Donmez L, Turkey M, Aktekin M. The incidence of smoking and risk factors for smoking initiation in medical faculty students: cohort study. *BMC Public Health* 2006; 10(6):128.
4. Aykut M, Öztürk Y. Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrencilerin sigara içme durumu ve bunu etkileyen bazı faktörler. *Sağlık Dergisi* 1989; 61: 60–72.
5. Bener A, al-Ketbi LM. Cigarette smoking habits among high school boys in a developing country. *J R Soc Health* 1999;119(3): 166–169.
6. Everett SA, Warren CW, Sharp D, Kann L, Husten CG, Crosssett LS. Initiation of cigarette smoking and subsequent smoking behavior among U.S. high school students. *Prev Med* 1999;29: 327–333.
7. Saatci E, Inan S, Bozdemir N et al. Predictors of smoking behavior of first year university students: questionnaire survey. *Croat Med J* 2004;45(1):76–79.
8. 26 Kasım 1996 tarih ve 22829 sayılı Resmi Gazete. 4207 sayılı “Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun” (Kabul Tarihi: 7 Kasım 1996).
9. Resmi Gazete. 5727 sayılı Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Tarih: 19 Ocak 2008; sayı: 26761). (Kabul Tarihi: 3 Ocak 2008).
10. Shadel WG, Niaura RS, Abrams DB. How do adolescents process smoking and anti-smoking advertisements? A social cognitive analysis with implications for understanding smoking initiation. *Review of General Psychology* 2001; 5: 429–444.
11. Gottlieb S. Smoking rises sharply among US university students. *BMJ* 1998; 317:1405.
12. Steptoe A, Wardle J, Cui W, et al. An international comparison of tobacco smoking, beliefs and risk awareness in university students from 23 countries. *Addiction* 2002; 97: 1561–1571.
13. Tamim H, Terro A, Kassem H. et al. Tobacco use by university students, Lebanon, 2001. *Addiction* 2003; 98: 933–939.
14. Demirel Y, Sezer RE. Smoking prevalence among university students in Sivas region. *Erciyes Medical Journal* 2005; 27: 1–6.
15. Oksuz E, Mutlu ET, Malhan S. Characteristics of daily and occasional smoking among youths. *Public Health* 2007; 121: 349–356.
16. Sezer RE. Dünyada ve Türkiye’de sigara tüketim eğilimleri. *Hipokrat Dergisi* 2002; 11:56–63.
17. Yüksel N, Dereboy Ç, Çifter İ. Üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1994; 5: 283–290.
18. Boyacı H, Çorapçioğlu A, Ilgazlı A, Başyigit İ, Yıldız F. Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Solumun Hastalıkları* 2003; 14: 169–175.
19. Baska T, Basková M, Hudecková H, Straka S, Mad'ar R. Increasing trends of tobacco use in medical students in Slovakia—a reason for concern? *Cent Eur J Public Health* 2007; 15: 29–32.
20. Nelson DE, Glovino GA, Shopland DR, Mowery PD, Mills SL, Eriksen MP. Trends in cigarette smoking among US adolescents, 1974 through 1991. *Am J Public Health* 1995; 85(1): 34–40.
21. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Cigarette use among high school students—United States, 1991–2005. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep.* 2006; 55:724–726.
22. Kitamura T, Kawamura T, Aono M, et al. Multiphasic epidemiological analyses on smoking habits among undergraduate students in Japan. *Asian Pac J Cancer Prev* 2003; 4: 141–145.

23. Metintaş S, Sariboyacı MA, Nuhoglu S, ve ark. Smoking patterns of university students in Eskişehir, Turkey. *Public Health* 1998; 112: 261–264.

24. Steptoe A, Wardle J, Cui W, et al. Trends in smoking, diet, physical exercise, and attitudes toward health in European university students from 13 countries, 1990–2000. *Prev Med* 2002; 35: 97–104.

25. Smith DR, Leggat PA. An international review of tobacco smoking among medical students. *J Postgrad Med* 2007; 53: 55–62.